

18. november 2021

UKA 2021/14

Nunanut Allanut tunngasutigut naalackersuinikkut ingerlatsineq pillugu nassuiaat 2021
(Nunanut Allanut, Inuussutissarsiornermut, Niuernermut Silallu Pissusaannut Tunngassutilinnut Naalackersuisoq)

Nunanut allanut tunngassutilinnut naalackersuinikkut ingerlatsineq pillugu nassuiaammut Siumumiit imaattumik oqaaseqassaagut.

Nassuiaat itinerusumik nunanut allanut tunngasutigut oqallinneq ukiakkut kisimi pisartoq tamanit qilanaarinqartartoq uaguttaaq qilanaarluta utaqqisimavarput – Tassani partiit oqallinnermikkut nunanut allanut nunattalu ukiuni tulliuuttuni qanoq sunillu siunnerfeqarluni ingerlanissaa tikkuussiffigineqartarmat, minnerunngitsumillu qanoq ililluta nunat tamalaat akornanni sulinermi peqataarusunnerput, peqataanitsinnilu allanit qanoq paasineqarusunnerput isigineqarusunnerpullu partiit tamattaalluta immersueqataaffigisartagarput nunatta ingerlatitaanerani pingaaruteqarluinnartoq pisarmat.

Siullermik aallarniutigalugu oqaatigilara Naalackersuisooqatigiit qineqqusaarnermini pingaarnertullu Naalackersuisooqatigiinnissamik isumaqatigiissutiminni patajaassuseq Naalackersuinikkullu allanngorannigsumik ingerlatsinissaq qitiutillugu oqariartuutigisimasartik maanna atuutilernerminiit suliluunniit nunanut allanut tunngasutigut oqallinneq pingitsoq Nunanut allanut Naalackersuisoq allamik inuttalerneqarnikummat, tamanna Siumumiit uggornartutut isigaarput – Aatsaat taamak issittoq nunarsuarmioqatigiinnit maluginiarneqartigilerpoq, Naalagaaffissuit minnerunngitsumillu EU issittoq pillugu periusissiorput nunarsuarmi qulequttat naalagaaffinnit qitiutinneqartut pingaartinneqartullu issittumut issittumilu pisunut tunngassuteqartut arlaqarmata soorlu silap allanngoriartornera kiisalu imaq sikuujuaannartoq aasaanerani sikuertalermat tamannalu umiarsuit ingerlaarneranni periarfissanik nutaanik ammaassimmat kiisalu minnerunngitsumik nunarsuami nunat sakkussiaqarnikkut pissaaneqarnerpaat tassalu USA Ruslandillu sakkutooqarfeqarnikkut issittumi annertusaanerat imaaliallannerinnakkut kinguariartitassaangitsoq nalunnginnatsigu. Tamaammat patajaassuseq nalorninaatsumillu tamanik peqataatitsisumik periuseqarnissaq Siumumiit ujartorparput kissaatigalugulu. Nunarsuup sinneranit isigineqarneq suleqatikkuminassuseq nunap patajaatsumik ingerlanneqarneranit pitsaasumik tunngavissinneqartarmat.

Nunanut allanut tunngasutigut nalunaarusiaq Naalackersuisoqarfiit suliaannut ingerlasunut taakkulu sumut killiffeqarnerinut erseqqissaanerusarpoq – Maqaasivarput Naalackersuisooqatigiilersut nunat allat pillugit qanoq periuseqarlutik ingerlatsiniarnerat annerusumik tikinneqangimmat.

Nunarsuarmioqatigiit aatsaat taamak annertutigisumik Issittoq pillugu politikiminnik erseqqissaapput, tamanna nalaatsornerinnaangilaq, oqareernitsituut imartaq siukuujuaannarsimasoq aasaanerani sikuersimasalertussaq kangianiit kitaanut umiarsuarnik assartuineq imartavut aqquसारलुगित ingerlaartalertussaammata. Aqqut tamanna nutaaq tupinnangitsumik sunniuteqarfiginiarneqarpoq, tamanna Niuffannerni akitigut annertuumik annikillisaataassussaammata, assartuinnermut aningaasartuutit aqqutip nutaap annikillissavai sukkanerusumillu assartuisinnaaneq pilerpat nunarsuarmioqatigiit aningaasaqarniarneranni annertuumik sipaarutaasussaalluni. Tamanna EU-p Issittoq pillugu politikiani atuarneqarsinnaavoq, soorluttaaq aamma Kinap New Silk Roaq nalunaarutaatigut atuarneqarsinnaasoq minnerunngitsumillu nunat tamalaat issittoq pillugu politikiatigut atuarneqarsinnaalluni.

Imartat pineqartut aallaavigalugit ilisimatuunit ilimasaarutigineqarpoq Issittumi pisuussutit aningaasatigut annertoorsuarmik iluanaarutaalluarsinnaasut. Tamakkorpiaallu pillugit siunissarlu ungasinnerusoq aamma eqqarsaatigalugu maannangaaq peqataaneq ersersinniarneqarlunilu sunniuteqaqataaffiginiarneqarpoq.

Issittumi sunik soqutigisaqarneq erseqqissumik nunanit tamalaanit allanneqarnikuuvoq, issittumi sunniuteqarumaneq annertummat. Nunatsinnili Issittumi inuiaat kalaallit sinnerlugit Naalakkersuisooqatigiit qanoq siunnerfeqarniarnerisut isummersuuteqarnerisullu saqqummiunneqangilaq, akerlianik nunanut allanut oqartussaaffik Naalakkersuisup siulittaasuata ataannut immikkoortortaqaarfittut inissinneqarpoq. Aatsaat taamak pingaaruteqartigilerpoq nunarsuarmioqatigiit isaasa tamarmik uagutsinnut sammiffianni nunatsinni qulequttami pineqartumi nukittuutut inissisimanissaq, ajoraluartumilli sulineq killup tungaanut ingerlatinneqartoq takuarput, tamannalu Siumumiit sakkortuumik pilertortumillu iliuuseqarfigineqassasoq kissaatigaarput. Kissaatigaarput Nunanut allanut Naalakkersuisumik ivertitsinissaq suliarineqassasoq imaangitsoq Naalakkersuisup Siulittaasuata ataanni Naalakkersuisumut allanik suliaasaqareeqisumut immikkoortortaqaarfiaqqatut inissisimasunngortillugu, taamaaliornikkullu aallartitaqarfigut allartitaqarfissatullu inerisakkavut angerlarsimaffeerutsillugit.

Naalakkersuisooqatigiit Naalakkersuisooqatigiinnissami isumaqatigiissutiminni sakkulerngusaannermut ilaaniaratik naqissusiipput, oqaaseq demilitarisering atorlugu tassa sakkuaaneq. Apeqqulli aana; Naalakkersuisooqatigiit tamanna qanoq anguniarpaat? Oqaasertat taakku qanoq paasineqassappat? Apeqqutit pingaarutillit nassuiaassutigineqassasut kissaatigaarput.

Naalakkersuisooqatigiit qanorluunniit sakkulerngusaanneq isumaqatiginngitsigaluarunikku allangortissinnaangisaat aana nunaqaratta illersornissakkut nunat pissaanilissuit akornanni sillimaniarnikkullu annertuumik pingaarutilimmik inissisimasumik. Nalaatsornerinnaangilaq Qallunaat nunaata nunanut allanut oqartussaaffik killissaa tikillugu tigumminniartussatut

inissisimanerat, tamannalu aatsaat allanngorumaarmat nunatta namminiilivinnermik suaarutiginninneratigut.

Isumaqarpugut piffissanngortoq tamassumap uagutsinnut ersertuaatsumik oqaatigineqarnissaa, nunat pingaartumik nunat imminnut naalagaaffeqatigiittut taajortut unneqqarissuseq pigalugu suleqatigiinnerat tatigeqatigiinnermik tunngaveqassappat nunatta nalinga pingaassusaalu oqaatigineqartariaqarpoq tamakku aningaasarpassuarnik aamma naleqarmata.

Nunarput Danmarkiaranngumut anngisoorujussuanngortitsillunilu assut pissaaneqartitsivoq. NATO-mut Danmarkip tunniussai nunat akornanni suleqatigiinni (allierede) Danmark nunarput pequtigalugu annertuumik pingaaruteqartumik inissisimavoq. NATO-p angunigaani Issittumi periusissiaq nutarterneqaqqammerpoq, tasanilu Issittoq immikkut sillimaniarnikkut annertusaavigineqartussatut isigineqarpoq. Russit maanna sakkutooqarfeqarnermikkut Issittumi annertusaapput, maannalu Russit sakkutooqarfeqalersimalerput Pituffimmiit 1000 km-suinnaq ungasitsigisumi. Tamanna amerikarmiut aammalu NATO-p illersornissakkut unamminartumut inissisimalersippai, Russit sakkutooqarfinnik inerisaanerisa Missilit aqutigalugit taamaalilluta anguneqarsinnaasumiilersimmatigut.

Amerikkarmiut nunatsinni aallartitaqarfimmik ammaaqqinnerat nunarsuut sinneranut oqariartorneruvoq “ Amerikkarmiut Natollu nunatsinnik pissaanermik tigumminninnerannik, taamaaliornikkut Russit nunatsinni sunniuteqarsinnaanerata pakkersimaarneqarpoq. Nunat sakkussiaqarnikkut pissaanilissuit akornanni inissisimanerput, tamannarpiarlu tunngavigalugu nunatsinni sunniuteqarsinnaaneq annerpaaq ujartussallugu pissusissamisorpoq, imaanngitsoq oqartussaaffik nunatsinnut suli angerlaanneqarsimanngimmat taava politikkeqarfigissanngikkippat, Nunarput atorineqassappat, nunatsinnik peqataatitsineq annerpaaq ujartorneqartariaqartoq Siumumiit isumaqarpugut, Nunatta isiginnaartuinnartut inissisimatinneqarnera unitsinneqartariaqartoq!

Naalakkersuisooqatigiit isumaqatigiissutissinni allassimavarsi demilitarisering anguniarneqassasoq. Tassani sunarpiaq pineqarnersoq paaserusupparput, ima paasineqassava nunatta sakkutooqarfiit oqartussaaffingngisai matuniarisi, imaluunniit? Qanoq tamanna paasisassaava?

Amerikap aningaasarsiornikkut nunarsuarmi akeraasa annersaat tassaavoq Kina. Kina aningasarsiornikkut nunarsuarmi siuariartornerpaajuvoq, Kinap taamak inissisimanerata USA pissaaneqarnerpaatut inissisimaneranik ulorianartorsiortinneqarpoq. Kina issittumi sunniuteqarumasooq aammalu suleqateqarumasooq USA-p, tassalu nunat NATO-mi ilaasortaasut iluarinngilaat. Kina nunatsinni mittarfissuarni suleqataaniaalersaaleraluarmat Danmark USA-miit peqquneqarpoq aningaasaleeqataassasoq, taamaasillugulu Kina Issittumi sunniuteqariartornissaanik pinngitsoortitsilluni. Nunatta taamak inissisimatinneqarnera nunatta nammineq iluaqutissinnissaannut tunngassuteqanngilaq, ajoraluartumilli taamak inissisimatinneqarnerq nunat ikinngutigii USA aammalu Danmark aningaasarsiornikkut namminneq

iluaqutissinnissaannik tunngaveqarluni. Pisut tamassumap ersarilluinnartumik USA-p nunatsinnik pissaaneqarfigineqarnerata innarlerneqannginnissaa pillugu Danmark USA-mut ikinngutaaginnarnissani attatissaguniuk iliuitsit nunamut ikinngutigisamut iliuusaapput nunatsinnut tunngassuteqanngitsut.

Nunarsuarmioqatigiit nunallu pissaanilissuit issittulerngusaannerat taamak isikkoqarpoq. Issittulerngusaannermi qitiusumik inissisimanerput isumatusaartumik sunniuteqarnissatsinnut pitsaasumik malugineqartumillu iliuseqarnissatsinnut periarfissaqalersippaatigut, pinngitsoorsinnaanngilaatigummi. Qanoq naleqartiginerput pinngitsoorneqarsinnaannginnerpullu ilisimalluarlugu sunniuteqarsinnaanerput massakkorpiaaavoq, taamaaliunngikkutta allat iluatsitsinissaannut aqqutissiuussiuassaagut, uagut kalaallit sunniuteqarfiginngisatsinnik iluaqutissarsiffiginngisatsinnillu.

Nunat suleqatigiinnerat naapertuilluartuussappat illuatungeriit tamarmik pissarseqatigiinnerannik tunngaveqartussaavoq, uagullu nunatsinni pissarseqatigiinnermik kuserninguamilluunniit ukiorpassuannortuni malussarfiginngissimannginnerput killissaminiittariaqarpoq, tamannalu ersarissumik suarutigineqassappat nunanut allanut tunngasutigut nunatta inissisimamera sakkuaanissamik siunnerfeqarnikkut tikiserneqarsinnaanngilaq taamaaliornissamut suli oqartussaaffimmik tiguisimatinnata, allanngortissinnaanngisarput nunarsuup ammalortuuneratuulli allanngortikkuminaatsigimmat tassalu nunatta pissaanilissuit marluk akornanni inissisimamera, tamassumallu isumatusaartumik nunatsinnullu iluaqutaasumik atorineqarnissaa Siumumiit aammaarluta naqissuseqqissavarput.

Nunatta Parisimi isumaqatigiisummut tassangaannaq Inatsisartut avaqqullugit ilaasortanngornissaanik Naalakkersuisut silarsuup sinneranut neriorsuuteqarnerat attanneqarsinnaanngilaq. Qulequttami pingaaruteqarluninartumi nunanut allanut tunngassuteqartuni inuit qinigaasa ataatsimooqqissaarlutik ataqqeqatigiimmik ingerlaqatigineqartarnerat Naalakkersuisooqatigiit sequmippaat. Tamanna akuersaarneqarsinnaanngilluinnarpoq, innuttaasut taakkulu qinigaat peqatigalugit ingerlatsiniarluni qineqqusaarsimaneq ajoraluartumik timitaqanngitsoq takuarput. Nunani allani tamat oqartussaaqataaffigisaanni ingerlatsiffiusuni taamatut pituttuereerluni, naalagarsuartut pissusilersorluni, periuseqartoqarsimasuuppat Naalakkersuisut tunuartitaanerannik kinguneqareeraluarpoq.

Parisimut isumaqatigiisummut ilanngunniarnerup kingunerisinnaasai ilisimaneqanngillat aamma eqqartorneqarnikuunngillat, allaammi nunatsinni Sulisitsisut Naalakkersuisooqatigiinnik naluneqanngitsumik illersuisuusut tamatumingga nalilersuisoqaqqaarnissamik ujartuippat, tamannalu tupinnartuliaanngilluinnarpoq.

Parisimi isumaqatigiisummut CO2-millu aniasitsinerup annikillilerneqarnissaanut anguniakkanut iliuutsit imminnut akerleriilluinnartut Naalakkersuisooqatigiit ingerlappaat, nukissiornermi allanilu atortussianik inerisaanermi CO2-imik aniasitsinerup annikillilerneqarnissaanut atorneqartussanik killilersuineq amerlanerussuteqaqqatarnikkut aalajangiiffigineqartoq nunarsuarmioqatigiit qorsuunerusumik ingerlatsinissaannut akerliulluinnarmat.

Imaappoq aatsitassat nunarsuaq tamakkerlugu CO2-mik aniatitsinerup annikillilerneqarnissaanut pisariaqartinneqartunut killilersuiutigaluni – aappaatigullu CO2-imik aniatitsinerup annikillilerneqarnissaanut nunat tamalaat isumaqatigiissutaannut ilaanggunniarsaraluni – taamaaliorneq killormut iliorneruvoq paasineqarsinnaanngitsoq! Allaangilaq qallunaat naalakkersuisuinut qujanarniarluni iliuuseqarnissaq pingaartinneqarnerusimasut, nunatsinni kingunerisinnaasai maanilu eqqartueqatigeeqqaarnissaq pingaernerutinnagit, naalagarsuartut inissilluni ingerlatsiniarnermik salliutitsineq. Aamma tamatumani qineqqusaarneq tassaaginnarsimagunarpoq – neriorsuutit oqaatsillu kusassakkat atorlugit killormoortillugilli ingerlatsineq. Uagut Siumumiit tamanna akuersaangilluinnarparput!

Siumumiit nuannaarutigaarput nunatta nunanut allanut attaveqarnermini aalisarnikkut aamma nunanut assigiinngitsunut suleqateqarlunilu isumaqatigiissuteqarnera, immikkullu nuannaarutissatut maluginiarnarpoq nunatta EU-mik isumaqatigiissutaata maanna nutarsarneqarluni isumaqatigiissuteqarfioqqittup pitsaasumik naammassineqarsimanera maluginiannngitsuugassaangimmat. EU-p OLT-nut tassa EU-mi nunat ilaasortat nunasiaatigisimasaannut aningaasat illuartinneqarsimasut 500 mio euro iluanni nunatsinnut aningaasat tutsinneqartussat 225 mio euro-mmata tamassumaannaap takutippaa nunatta EU-mit pingaartinneqarnera qanoq annertutigisooq.

Illersornissamat isumaqatigiissutip 1951-imeersup 2004-rami Igalikumi nutarterneqarmat teknikkikkut aningaasarsiornikkullu suleqatigiinnissaq pillugu aamma isumaqatigiissusiortoqarpoq – tamatumap malitsigisaannik Joint Committee nunat marluk akornanni suleqatigiinnikkut tigussaasumik inerititsiviunissaanik siunertaqartumik sulinerit aallartinneqarput, ajoraluartumik isumalluarnerit ulloq manna tikillugu annerusumik timitalerneqarsimanngitsup aamma Joint Committee sulinerata unittoorsimaneranik kinguneqartoq kingumut ataatsimiinnerit allartinneqarsimammata nuannaarutigaarput, kissaatigalugulu suleqatigiinneq piffissami qanittumi nunatsinnut iluaqutaasumik tigussaasunillu angusaqarfigineqarumaartoq.

Nuna sanilerisarput Canada suleqatissatut annerusumik nalunaarummi oqaaseqarfigineqanngimmat apeqquserparput, ilumoorsinnaanngilarmi nuna kimmud sanilereqqissaagarput annerusumik suleqatissatut pilersaaruteqarfigineqanngimmat. ICC aasamat ilulissani ataatsimeersuartaasana iluatsillugu sakkuttulisamik nunatta kimmud silaannakkut

aqquteqalernissaa sulissutigineqassasoq kaammattuutigaarput, ilumoorsinnaanngilarmi inuit uagut inuusaatsitsinnut qaninnerpaamik oqaluttuarisaanikkullu assigiiffiqeqisatsinnik atugaqartut politikikkut suleqatigineqarnerisa taamak soqutigineqanngitsiginera.

Siumumiit tulluussimaarutiguaannarparput nunani niuernikkut suleqatigisatsinni aallartitaqarfinnik inerisaanivut aamma kalaaleqatitsinnik pikkorissunik inuttalersorneqarmata, aamma taamaappoq nunanut allanut maanna ajoraluartumik immikkoortotarqarfiinnartut inissisimatinneqartumi nunaqavissunik kalaaleqatitsinnik inuttalersugaammata, tassani sapersimanngikkutta Naalackersuisoqarfinni allani aamma sapersimassanngeqaagut.

Kissaatigaarput ingerlatitseqatigiiffiit pigisatta siuttui tamarmik nunatsinni najugaqarlutik sulissasut, ilumoorsinnaanngilarmi pisortatut inissisimatinneqartut inuiaat suleqataaffigisatik najornagit ingerlatsissappata.

Nunat avannarliit killiit sulinerat nunatsinnut pingaaruteqaqisoq ajuusaarnaraluartumik nalikillilerneqartutut inissinneqarpoq inunnguuseralugu Inatsisartut siulittaasuat taakku nunat pingasut suleqatigiiffianni siulittaasutut inissisimasarnera qinigaaffimmi uani kipisinneqarmat.

Naggataatigut kissaatigaarput Naalackersuisoq Nunanut allanut tunngasutigut tigumminnittoq Inatsisartut ataatsimiitsitaliaanik ullumerniit annertunerungaartumik peqateqarluni sulinini ingerlatissagaa – Paasissutissallu minnerunngitsumillu aaliangernerit tamarmik inatsisartut ataatsimiitsitaliaanik tamatigut peqataateqarluni ingerlanneqartassasut

Siumumi upperaarput Nunarput Namminiilivikkumaartoq – Sulinivut tamarmik taassumap angunissaannut tunngatinneqarput – Upperaaput Nunarput pisuussuterpasuaqartoq, tamakkulu isumannaatsumik silatuumillu atorutsigit immitsinnut pilersulissutigisinnaagivut – Upperaarput Danmark siunissami ikinngutitut – Naalakkatuunngitsoq suleqatigilerumaaripput – Upperrilluinnarparput siunissami suleqatissavut nammineerluta toqqartalerumaarivut, allat toqqagaannik suleqateqarneq maanna atugarput qimallugu – Kalaaleqativut tatigaavut ataqqilluinnarlugillu, nalunngilarput qulequttani pineqartuni ataatsimoorutta angusassavut annerungaartut.

Qujanaq

Vivian Motzfeldt, Siumut